

Un palau dins d'un altre

*Un palacio
dentro de otro*

De Portaferrissa a
Nou de la Rambla

*A Palace
within Another*
From Portaferrissa to
Nou de la Rambla

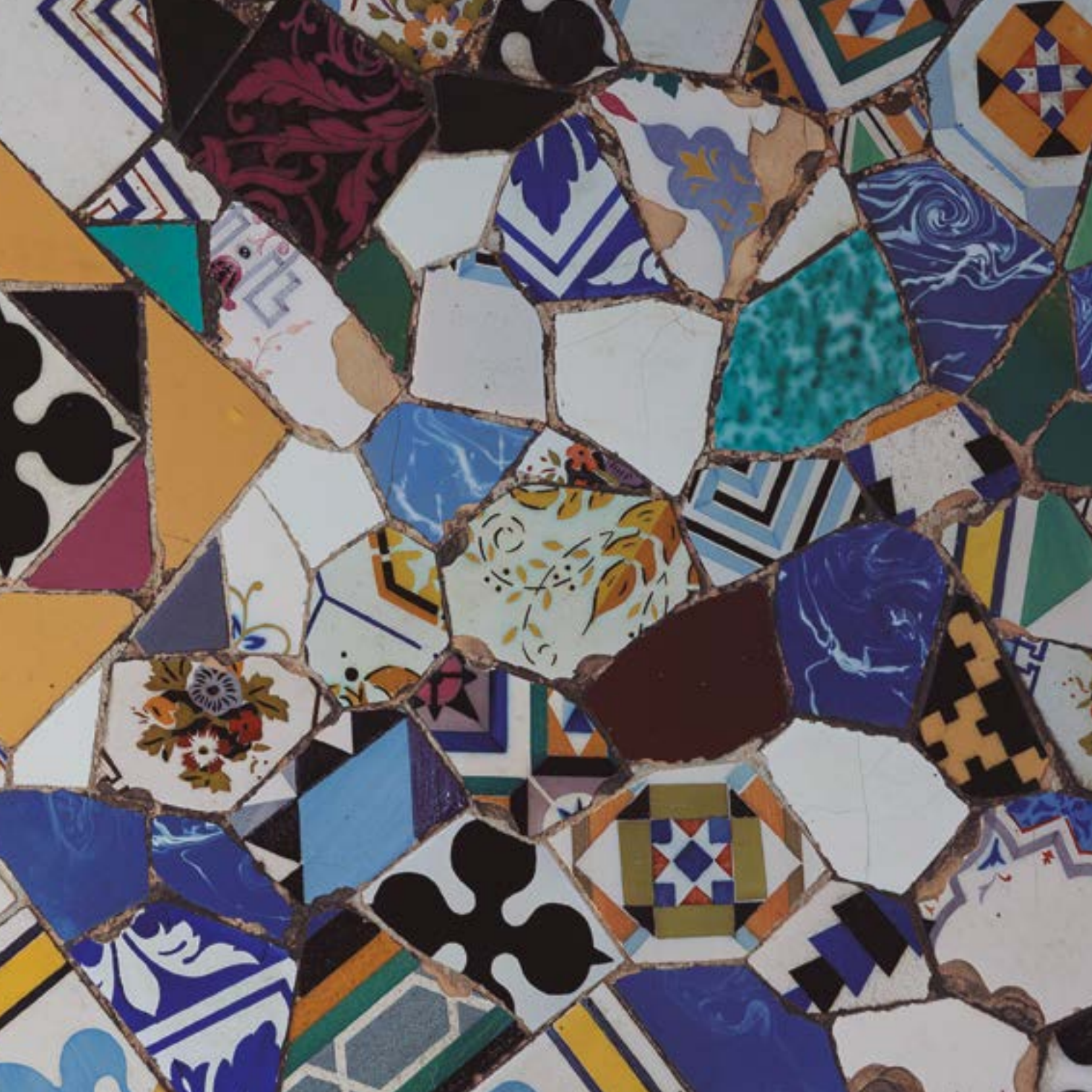
De Portaferrissa a Nou de la Rambla

PALAU
GÜELL

ANTONI GAUDÍ

Diputació
Barcelona

Un palau dins d'un altre
De Portaferrissa a Nou de la Rambla

JOSEP CASAMARTINA I PARASSOLS

UN PALACIO DENTRO DE OTRO. De Portaferrissa a Nou de la Rambla
A PALACE WITHIN ANOTHER. From Portaferrissa to Nou de la Rambla

Text

Josep Casamartina i Parassols

Coordinació

Carme Perella Cosconera,
directora del Palau Güell

Edició i producció

Gabinet de Premsa i Comunicació
de la Diputació de Barcelona

Disseny gràfic

Luz de la Mora

Fonts documentals

Arxiu Nacional de Catalunya
Museu Nacional d'Art de Catalunya
Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona
Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas
Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes
de Catalunya, Demarcació de Girona
Un paseo, una foto / Benjamín Pallarés
Collecció Oleguer Armengol
Collecció Josep Casamartina i Parassols
Collecció del Palau Güell

Agraïments

Oleguer Armengol
Sabine Armengol
Valentí Pons
Cristina Mendoza
Mireia Mestre
Joan Rosàs
Carlos Lupercio
Manuel Outumuro
Teresa Bassas / Estudi Outumuro
Josep M. Romero Alonso
Federico Silva
Família Güell i de Sentmenat
Marian Chaïb Babou
Eduard Miralles
Juanjo Lahuerta
Enrique Campuzano
Javier Gil
Xavier Jové

Roser Vilardell / Museu d'Esplugues de Llobregat
Mònica Piera / Associació de l'Estudi del Moble
Manoel Carrete / Centro Galego, Barcelona
Marta Planell / Arxiu Municipal d'Esplugues
de Llobregat
Francesc Quílez / Museu Nacional d'Art
de Catalunya
Marc Cuspinera / ElBulli Foundation
Ernest Laporte / ElBulli Foundation
Palau Moja / Generalitat de Catalunya

Primera edició: març de 2017

© de l'edició: Diputació de Barcelona

© del text: Josep Casamartina i Parassols

Impressió: Anman Gràfiques del Vallès SL

ISBN: 978-84-9803-777-7

Sumari

SUMARIO - CONTENTS

Presentació (p. 5)

PRESENTACIÓN - PRESENTATION (p. 70)

El secret inconfessable d'un edifici emblemàtic (p. 7)

EL SECRETO INCONFESABLE DE UN EDIFICIO EMBLEMÁTICO - THE SHAMEFUL SECRET OF AN EMBLEMATIC BUILDING (p. 71)

Portaferrissa, 7 i 9 (p. 13)

PORTAFERRISSA, 7 Y 9 (p. 74) - PORTAFERRISSA, 7 AND 9 (p. 75)

El primer palau d'Eusebi Güell (p. 22)

EL PRIMER PALACIO DE EUSEBI GÜELL (p. 80) - EUSEBI GÜELL'S FIRST PALACE (p. 81)

Un desenllaç inesperat (p. 30)

UN DESENLACE INESPERADO (p. 85) - AN UNEXPECTED OUTCOME (p. 85)

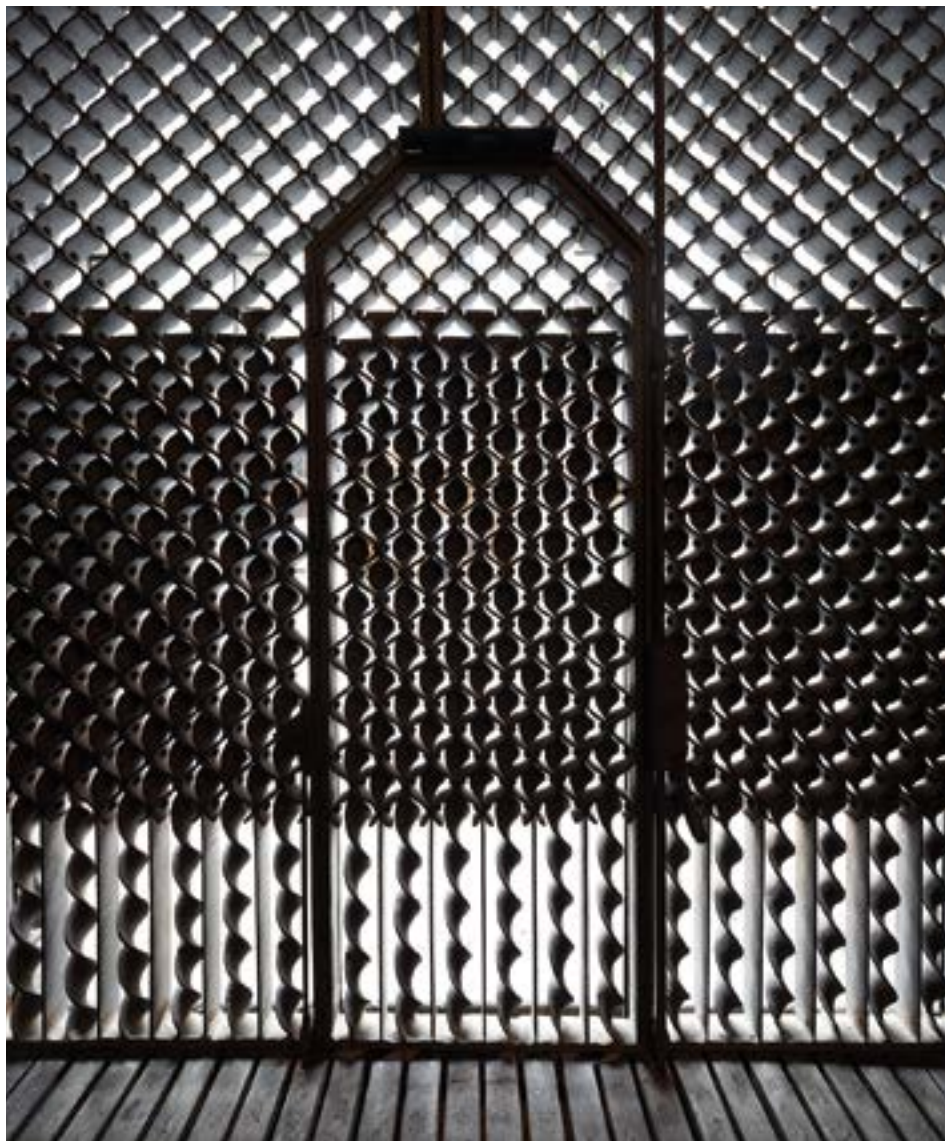
A la recerca d'una obra perduda (p. 41)

EN BUSCA DE UNA OBRA PERDIDA (p. 93) - IN SEARCH OF A LOST WORK (p. 93)

El segon palau d'Eusebi Güell (p. 55)

EL SEGUNDO PALACIO DE EUSEBI GÜELL (p. 102) - EUSEBI GÜELL'S SECOND PALACE (p. 103)

*Reixa d'entrada
del Palau Güell
vista des de
l'interior.
Fotografia:
Jordi Puig*

Presentació

CARME PERELLA

Directora del Palau Güell

La història del Palau Güell pren des d'avui una nova dimensió amb la publicació d'aquest apassionant treball que signa el crític i historiador de l'art Josep Casamartina i Parassols.

Un palau dins d'un altre és el tercer número de la col·lecció «El Palau Güell a fons» i té relació amb la ruta urbana titulada «Els Güell a la Rambla. Quatre palaus connectats», que el Palau Güell organitza cada any des del 2012 en ocasió de les Jornades Europees de Patrimoni. El recull i l'ampliació dels estudis i recerques previs i la incorporació de documentació i d'imatges inèdites es presenten ara en aquest llibre i ens aporten una nova i captivadora perspectiva de la gestació i decoració interior d'aquest excepcional edifici.

Talment com si es tractés d'un trencaclosques magistral, llegint les pàgines d'aquesta publicació podrem descobrir com el geni d'Antoni Gaudí va aconseguir incorporar i fusionar en la seva primera gran obra –el Palau Güell– elements i objectes heterogenis d'un altre gran arquitecte i amic, Camil Oliveras.

El treball de Casamartina fa brillar amb llum pròpia el Palau Güell i ens revela, al mateix temps, els batecs interiors d'un palau primigeni que palpiten entre les seves parets. Es tracta de gran part de la decoració original del Palau Fonollar, encarregada per Eusebi Güell a Camil Oliveras, i que en el seu dia va tenir un final funest. Un palau silenciàt que s'amaga fragmentat entre murs, vidrieres i xemeneies i que va viatjar de Portaferrissa al carrer Nou de la Rambla al final del segle XIX.

Josep Parera
Romero.
*Caricatura
d'Eusebi Güell,
aquarel·la sobre
paper, ca. 1890.*
(Museu
Nacional d'Art
de Catalunya,
Barcelona).
Fotografia:
Marta Mérida

El secret inconfessable d'un edifici emblemàtic

Des que va ser inaugurat, el Palau Güell ha estat objecte de molts reportatges, articles monogràfics i, fins i tot, llibres específics. No en va era un edifici destinat a ser molt significat. Era la primera gran obra d'Antoni Gaudí i Cornet (Reus o Riudoms, 1852 - Barcelona, 1926), un arquitecte emergent que llavors començava a distingir-se per la seva originalitat i gosadia estètica i constructiva. També era l'habitatge luxós d'un home important i ric, Eusebi Güell i Bacigalupi, un dels més destacats en aquell moment a Barcelona, Catalunya i Espanya, gendre del no menys important Antonio López i López, primer marquès de Comillas. El Palau Güell era l'estatge del príncep de Catalunya, tal com s'ha anomenat sovint aquest promotor i empresari mecenes de Gaudí.

Tot just acabada l'obra del carrer Nou de la Rambla, ja de bon principi, es va anar resseguint tota gràcia de detalls de la construcció i la decoració interior, amb noms i cognoms de tothom qui hi havia participat, però en cap moment, ni llavors ni després, es va fer esment de l'origen real de l'obra, de la causa que l'havia propiciat i sense la qual mai no hauria existit. Tot plegat va ser fruit d'un fracàs molt gran i dolorós d'Eusebi Güell, una humiliació enorme, i més sent poderós com era: per això es va amagar de forma absoluta el que havia passat. En aquell moment, l'afer no va transcendir a la premsa, ni tampoc després, malgrat que l'edifici estigués ple de pistes críptiques que, de mica en mica, a partir de les restauracions integrals dutes a terme entre els anys vuitanta i el dos mil, han anat apareixent sense que ningú les acabés de relacionar amb el seu significat real.

Si les coses haguessin anat tal com estaven previstes i no s'haguessin torçat de manera inesperada, els Güell haurien viscut al carrer de la Portaferrissa, números 7 i 9. L'edifici es trobava frec a frec amb el Palau Moja –l'habitatge opulent del sogre d'Eusebi Güell, el marquès de Comillas–, en un palau del costat, igualment antic tot i que menys monumental. Una construcció d'estil mig barroc mig neoclàssic remodelada a la moderna, segons encàrrec del mateix Güell, a un arquitecte que no era Gaudí sinó un company seu, Camil Oliveras i Gensana (Figueres, 1840 - Barcelona, 1898), l'obra del qual encara no ha estat degudament estudiada i valorada com es mereix. Sense l'encàrrec del Palau Güell, Gaudí hauria tardat més temps a convertir-se en un arquitecte estrella. L'edifici del carrer Nou de la Rambla i la campanya de promoció impulsada pel seu promotor el van situar ràpidament al capdamunt de l'arquitectura catalana del moment.

L'origen del Palau Güell es remunta al 1870, quan els hereus de Josepa Sarriera i de Copons –darrera marquesa de Moja, que havia mort sense descendència– van vendre el Palau Moja a l'indià Antonio López y López. La marquesa havia deixat al seu testament una clàusula mitjançant la qual no es podia enderrocar l'edifici i s'havia de respectar la configuració arquitectònica i bona part dels interiors de la planta noble, en especial el saló central amb pintures murals de Francesc Pla, anomenat *el Vigatà*. Era una finca important, situada a la cantonada de la Rambla amb Portaferrissa, que estava llogada des de feia uns quants anys al Fomento de la Producción Nacional –l'actual Foment del Treball Nacional–, institució a la qual López pertanyia.

Per a l'empresari càntabre, qui, gràcies al seu suport incondicional a la corona borbònica, aviat seria nomenat marquès de Comillas, aquell palau era un lloc ideal. Estava ben situat, en un moment en què la Rambla encara era el millor indret de la ciutat, amb una imillorable presència exterior i uns interiors aristocràtics i bastant conservats. Significava comprar un edifici i un passat senyorívols que no tenia però que necessitava arribat al nivell social que havia assolit. Aviat López va iniciar unes obres de rehabilitació que van durar anys, atesa la grandària de la finca i que hi havia parts llogades, i les va encarregar a Josep Oriol Mestres –arquitecte

El Palau Moja vist des de la Rambla, a principis del segle XX. (Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas). Fotografia: autor desconegut

*Saló central
del Palau Moja
amb les pintures
del Vigatà.
Fotografia: Jordi Puig*

dors, Camil Oliveras i Antoni Gaudí, i tots dos van intervenir d'alguna manera en els projectes de l'església de les Saleses (1882-1885), del passeig de Sant Joan i de l'església dels Jesuïtes (1883-1889) –al carrer de Casp–, així com a les obres

del Gran Teatre del Liceu. Part de la decoració interior, la que es va fer cap a finals de la dècada dels anys setanta, va anar a càrrec de l'arquitecte Joan Martorell i Montells, a qui López també va encarregar la reforma del Mas Folguera –convertit en Castell de Santa Perpètua de la Mogoda–, i diversos edificis rellevants al poble de Comillas: el Palau de Sobrellano, la capella panteó annexa i el seminari que no va poder acabar perquè, a la mort d'Antonio López, el seu fill Claudio va traspasar la direcció d'obres a Lluís Domènech i Montaner, qui la va acabar.

Per la seva banda, Eusebi Güell va encarregar a Martorell unes reformes a la masia de Can Custó –a Pedralbes– i una capella neogòtica –actualment desapareguda– a la mateixa finca que englobava també les masies de Can Feliu, Can Cuiàs, Can Baldiró, Can Berra i, més tard, Can Amat, fins a arribar a crear una extensió enorme. Joan Martorell i Montells (Barcelona, 1833 - 1906), amb títol de 1876, en aquella època tenia, entre altres col·labora-